

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
12 päivänä syyskuuta 2002 *

Asiassa C-351/00,

jonka vakuutusosoikeus (Suomi) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadaksesen asiassa, jonka on pannut vireille

Pirkko Niemi,

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 119 artiklan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) ja miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: suomi.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann sekä tuomarit S. von Bahr, D. A. O. Edward, M. Wathelet ja C. W. A. Timmermans (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: S. Alber,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— P. Niemi, edustajanaan asianajaja S. Salovaara,

— Suomen hallitus, asiamiehenään T. Pynnä,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A. Aresu ja M. Huttunen,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Niemen, edustajanaan asianajaja S. Salovaara, Suomen hallituksen, asiamiehenään T. Pynnä, ja komission, asiamiehinään M. Huttunen ja H. Michard, 13.12.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 21.2.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Vakuutusosikeus on esittänyt 18.1.2000 tekemällään välipäätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 21.9.2000, EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen EY:n perustamissopimuksen 119 artiklan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) ja miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24) tulkinnasta.
- 2 Tämä kysymys on esitetty Niemen ja Valtiokonttorin (valtion eläkejärjestelmän hallinnoinnista vastaava elin) välisessä asiassa, jossa on kyse sitä ikää, jonka saavutettuaan Niemellä on oikeus saada vanhuuseläkettä, koskevan sitovan ennakkotiedon lainmukaisuudesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

- 3 Perustamissopimuksen 119 artiklan ensimmäisessä ja toisessa kohdassa määrätään seuraavaa:

”Jokainen jäsenvaltio huolehtii ensimmäisen vaiheen aikana miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisesta ja pitää sen voimassa sen jälkeen.

Tätä artiklaa sovellettaessa palkalla tarkoitetaan tavallista perus- tai vähimmäispalkkaa ja muuta korvausta, jonka työntekijä suoraan tai välillisesti saa työnantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontoisetuna.”

- 4 Amsterdamin sopimuksen tultua voimaan 1.5.1999 EY 141 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Jokainen jäsenvaltio huolehtii sen periaatteen noudattamisesta, jonka mukaan miehille ja naisille maksetaan samasta tai samanarvoisesta työstä sama palkka.

2. Tässä artiklassa palkalla tarkoitetaan tavallista perus- tai vähimmäispalkkaa ja muuta korvausta, jonka työntekijä suoraan tai välillisesti saa työnantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontoisetuna.

— — ”

5 EY 141 artiklan 1 kohta ja 2 kohdan ensimmäinen alakohta ovat siis olennaisilta osiltaan samanlaisia kuin perustamissopimuksen 119 artiklan ensimmäinen ja toinen kohta.

6 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 119 artiklasta tehdyssä pöytäkirjassa (jäljempänä Barber-pöytäkirja), joka on liitetty EY:n perustamissopimukseen Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella, todetaan seuraavaa:

”Sovellettaessa 119 artiklaa korvauksena ei pidetä ammatillisen sosiaaliturvajärjestelmän mukaisia etuuksia, jos ja sikäli kuin niiden voidaan osoittaa olevan 17 päivää toukokuuta 1990 edeltävältä työskentelykaudelta, paitsi kun on kyse työntekijöistä tai heidän jälkeensä etuuteen oikeutetuista, jotka ovat ennen tätä ajankohtaa panneet vireille oikeudenkäynnin tai esittäneet vastaavan vaatimuksen asiaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.”

7 Direktiiviä 79/7/ETY sovelletaan sen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa muun muassa vanhuuden varalta.

8 Direktiivin 79/7/ETY 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi eikä välillisesti etenkin siviilisäädyn tai perheaseman perusteella eikä varsinkaan, kun on kysymyksessä:

- järjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset;
- velvollisuus osallistua rahoitukseen ja maksuosuuksien laskentaperusteet;
- etuuksien, aviopuolisosta ja huollettavista johtuvat lisät mukaan lukien, laskentaperusteet sekä etuuksiin olevan oikeuden kestoa ja jatkumista koskevat edellytykset.”

9 Direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:

- a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin.”

- 10 Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuihin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja saatettuna ajan tasalle 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan tätä asetusta sovelletaan kaikkeen sosiaaliturva-alan lainsäädäntöön, joka koskee vanhuusetuuksia.
- 11 Suomen tasavalta on täsmentänyt asetuksen N:o 1408/71 5 artiklan nojalla, mitä tämän saman asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja lainsäädäntöjä ja järjestelmiä sillä on, julistuksessa, joka on annettu tiedoksi neuvostolle ja julkaistu kyseisen asetuksen 97 artiklan mukaisesti (EYVL 1999, C 234, s. 3). Tässä julistuksessa mainitaan kansaneläkejärjestelminä muun muassa kansaneläkelaki (347/1956) ja työeläkejärjestelminä valtion eläkelaki (280/1966).

Kansallinen lainsäädäntö

- 12 Vakuutusvoimien toteama, että Suomessa kaikki työskentely eli työskentely sekä virka- että työsuhteessa on lakisääteisten eläkejärjestelmien eli niin sanottujen työeläkejärjestelmien piiriin kuuluvaa. Valtion eläkelaisla (280/1966), sellaisena kuin se on muutettuna lailla 638/1994 (jäljempänä laki 280/1966), säädetyn työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat virka- tai työsuhteessa valtioon olevat henkilöt. Puolustusvoimien palveluksessa olevat kuuluvat lailla 280/1966 säädetyn eläkejärjestelmän piiriin.

- 13 Lain 280/1966 mukaisen eläkkeen suuruus määräytyy työskentelyvuosien sekä vakiintuneen ansiotason perusteella. Jokainen työskentelyvuosi kartuttaa eläkettä 1,5 prosentilla. Vakiintunut ansiotaso määritellään viimeisten työskentelyvuosien työansioiden perusteella.
- 14 Vakuutusosikeus toteaa, että lain 280/1966 mukainen yleinen vanhuuseläkeikä on nykyisin 65 vuotta. Joillekin tietyille työntekijäryhmille on kuitenkin säädetty tätä yleistä eläkeikää alempi vanhuuseläkeikä eli on säädetty muun muassa eroamisistä, jonka täytettyään työntekijän on erottava. Tällaisesta iästä säädetään asianomaista virastoa tai laitosta säätelevässä lainsäädännössä, joka pääasiassa kyseessä olevassa tapauksessa on asetus puolustusvoimista (667/1992), sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella 1032/1994 (jäljempänä asetus 667/1992).
- 15 Aiemmin puolustusvoimien värvätyihin virkamiehiin sovellettiin eläkejärjestelyä, jossa eroamisikä naispuolisilla virkamiehillä oli 60 vuotta ja miespuolisilla 50 vuotta. Eläkejärjestely muutettiin vuonna 1994 annetulla lailla. Nykyisin voimassa olevassa järjestelyssä värvätyjen virkamiesten virat on luokiteltu tehtävien luonteen mukaan sukupuolineutraalisti sotilasammattihenkilön virkoihin ja siviilivirkoihin. Eroamisissä, joka on sotilasammattihenkilön viroissa 55 vuotta ja siviiliviroissa 65 vuotta, virkamiehen on erottava virastaan ja hänellä on tällöin oikeus saada eläkettä. Uutta eläkejärjestelyä sovelletaan palvelussuhteisiin, jotka ovat alkaneet 1.1.1995 tai sen jälkeen.
- 16 Ennen 1.1.1995 alkaneiden palvelussuhteiden osalta eroamisikä määräytyy erityisten siirtymäsäännösten mukaisesti. Siirtymäsäännösten mukaan vanhojen palvelussuhteiden osalta miespuolisten värvätyjen virkamiesten eroamisikä on

palvelusajasta riippuen 50—55 vuotta ja naispuolisten 60 vuotta. Kuitenkin ennen 1.1.1995 aloittaneella virkamiehellä on sukupuolesta riippumatta oikeus eläkkeeseen, jos hänellä on palvelusaikaa tällaisessa virassa vähintään 30 vuotta. Pääasiassa sovelletaan seuraavia säännöksiä.

17 Lain 280/1966 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tämän lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitetun uuden edunsaajan eläkeikä on 65 vuotta. — — ”

18 Lain 280/1996 8 §:n 4 momentin mukaan eläkeiän saavuttaminen ei kuitenkaan ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiselle,

” — —

2) jos puolustusvoimien sotilasammattihenkilön tai rajavartiolaitoksen rajavartijan virassa palveleva virkamies on palveluksen päättyessä täyttänyt 55 vuotta ja hänellä on tällaisessa virassa eläkeaikaa vähintään 30 vuotta ja tästä eläkeajasta vähintään kuusi kuukautta välittömästi ennen palveluksen päättymistä ja vähintään kolme vuotta palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden viiden vuoden ajalta;

— —

4) jos edunsaaja on saavuttanut eroamisikänsä.”

- 19 Puolustusvoimien värvättyjen eroamisikää koskevissa asetuksen 667/1992 siirtymäsäännöksissä säädetään eroamisiästä, joka on 50—55 vuotta miehillä ja 60 vuotta naisilla.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 20 Niemi on hakenut sen vahvistamista, minkä ikäisenä hänellä on oikeus saada vanhuuseläkettä. Niemi, joka on toiminut puolustusvoimien palveluksessa värvättyinä virkamiehenä 1.4.1969 alkaen, täytti 55 vuotta 1.11.1993 ja 60 vuotta 1.11.1998. Niemelle on 31.3.1999 kertynyt palvelusta 30 vuotta puolustusvoimissa.
- 21 Puolustusvoimien värvättyinä virkamiehenä Niemi kuuluu laissa 280/1966 säädettyyn eläkejärjestelmään, jossa sovellettava eroamisikä on vahvistettu asetuksella 667/1992. Kyseisen järjestelmän hallinnoinnista vastaa Valtiokonttori, joka ratkaisee eläkehakemukset ensimmäisenä asteen. Selvittääkseen, minkä ikäisenä hänellä on palveluvuosiensa perusteella oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle, Niemi haki Valtiokonttorilta sitovaa ennakkotietoa. Valtiokonttori totesi 26.4.1995 tekemässään päätöksessä, että Niemellä ei ole oikeutta vanhuuseläkkeeseen ennen 60 vuoden eroamisiän saavuttamista.

- 22 Niemi haki Valtiokonttorin päätökseen muutosta valtion eläkelautakunnalta ja vaati oikeutta jäädä vanhuuseläkkeelle 55 vuotta täytettyään. Niemen valitus hylättiin 20.12.1995 tehdyllä päätöksellä.
- 23 Niemi on valittanut valtion eläkelautakunnan päätöksestä vakuutusoikeyteen ja vaatinut tätä vahvistamaan, että hänellä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 55 vuotta täytettyään. Valituksensa tueksi Niemi esittää, että miehellä, jolla on täsmälleen sama työhistoria ja jolla on ollut täsmälleen samat tehtävät, olisi oikeus vanhuuseläkkeeseen 50—55 vuoden iässä, kun taas puolustusvoimien naispuolisten värvättyjen virkamiesten eroamisikä on ilman poikkeuksia 60 vuotta. Niemi katsoo näin ollen, että puolustusvoimien värvättyjen virkamiesten nykyisin voimassa olevan eläkejärjestelyn siirtymäsäännökset ovat sukupuolen perusteella syrjiviä, mikä on Suomen tasa-arvolain sekä yhteisön oikeuden vastaista.
- 24 Vakuutusoikeyden katsoo, että kyseinen eläkejärjestelmä ei ole kansallisen oikeuden vastainen. Sen mukaan on sen sijaan tulkinnanvaraista, kuuluvatko lain 280/1966 nojalla maksetut eläkkeet perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan ja onko kyseinen eläkejärjestelmä mahdollisesti ristiriidassa 119 artiklassa säädetyn syrjintäkiellon kanssa.
- 25 Tältä osin vakuutusoikeyden toteaa, että Suomen työeläkejärjestelmä eroaa lähes kaikista muista Euroopan yhteisöjen muissa maissa voimassa olevista työeläkejärjestelmistä, koska se kattaa pakollisesti kaiken työskentelyn sekä julkisella että yksityisellä sektorilla ja myös yrittäjänä.

- 26 Suomen työeläkejärjestelmän erityispiirteiden sekä Suomen ja Alankomaiden järjestelmien eroavuuden vuoksi vakuutusosoikeus pohtii, voidaanko asiassa C-7/93, Beune, 28.9.1994 annetussa tuomiossa (Kok. 1994, s. I-4471) omaksutun ratkaisun katsoa soveltuvan pääasiaan ja onko perustamissopimuksen määräyksiä tulkittava pääasiassa samalla tavalla kuin asiassa Beune annetussa tuomiossa.
- 27 Koska vakuutusosoikeus katsoo, että sen käsiteltävänä olevan asian ratkaiseminen edellyttää yhteisön oikeuden määräysten ja säännösten tulkintaa, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavaan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Kuuluuko valtion eläkelain mukainen eläkejärjestelmä Rooman sopimuksen 141 artiklan vai neuvoston direktiivin 79/7/ETY soveltamisalaan?”

Ennakkoratkaisukysymyksen arviointi

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

- 28 Niemi esittää, että eroamisiän saavuttaminen merkitsee Suomessa velvollisuutta erota virasta ja oikeutta saada eroamisikänsä asti palveluilta vuosilta ansaittu

vanhuuseläke. Tällainen eläke muodostaa näin ollen palkkaan rinnastettavissa olevan etuuden, joka kuuluu perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.

- 29 Lisäksi Niemi esittää, että se, että samaa työtä tekeville naisille ja miehille säädetty eroamisiät ovat erilaisia, on ristiriidassa miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40) kanssa.
- 30 Suomen hallitus esittää, että Suomen työeläkejärjestelmä muodostaa yhtenäisen ja johdonmukaisen kokonaisuuden, joka takaa kaikille julkisella ja yksityisellä sektorilla työskenteleville lakisääteisen eläketurvan pääsääntöisesti samoilla ehdoilla. Työeläkkeen määrä määräytyy työstä saadun ansiotulon ja työn keston nojalla. Kokonaiseläke muodostuu aina henkilön koko työuran työskentelystä. Suomen hallitus lisää, että työeläkejärjestelmä rahoitetaan sekä työnantajilta että palkansaajilta palkanmaksun yhteydessä kerättävillä maksuilla. Maksuilla ei Suomen hallituksen mukaan ole yhteyttä maksettaviin eläkkeisiin. Palkansaajilla on eläkkeeseen lakisääteinen oikeus, vaikka maksuja ei olisikaan maksettu. Kyseessä on siten etuusperusteinen järjestelmä.
- 31 Suomen hallituksen mukaan valtion työntekijöiden eläkejärjestelmästä, joka on erottamaton osa Suomen lakisääteistä työeläkejärjestelmää ja joka ei ole ammatillinen eläkejärjestelmä tai lisäeläkejärjestelmä, säädetään lailla 280/1966. Kyseisessä laissa säädetyn järjestelmän eläkkeet maksetaan valtion budjetista. Valtion eläkejärjestelmässä sekä palkansaajan että työnantajan eläkemaksut

menevät valtion budjetin ulkopuoliseen valtion eläkerahastoon. Valtion eläkerahastosta siirretään vuosittain varoja valtion budjettiin eläkemenojen suorittamista varten. Suomen hallitus esittää, että valtion eläkemenot ovat noin 2,5 kertaa suurempia kuin rahaston tulot, joten suurin osa eläkemenoista on katettava suoraan valtion budjetista. Kyseinen työeläkejärjestelmä on siten olennaiselta osaltaan jakojärjestelmä.

- 32 Suomen hallitus korostaa, että pääasiassa kyseessä olevasta eroamisiästä säädetään siirtymäsäännöksissä. Uudistuksessa haluttiin turvata siirtymäsäännösten piirissä oleville henkilöille mahdollisuus ansaita täysi eläke. Naispuolisten työntekijöiden eroamisiän alentaminen olisi pienentänyt useimpien naisten eläkkeiden määrää.
- 33 Suomen hallitus esittää, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 119 artiklaa ei sovelleta eläkejärjestelmiin, jotka kuuluvat lakisäteiseen sosiaaliturvajärjestelmään. Lain 280/1966 nojalla maksettu eläke ei ole sidottu tiettyyn palvelussuhteeseen, vaan eläkettä karttuu kaikista lain soveltamisalaan kuuluvista palvelussuhteista. Suomen hallitus lisää, että kyse on julkisen vallan sosiaalipoliittiseen harkintaan perustuvasta järjestelmästä eikä tietyn henkilön tai henkilöryhmän työsuhteeseen liittyvistä työsuhteen ehdoista. Tällaiset lakisäteiset sosiaaliturvajärjestelmät kuuluvat direktiivin 79/7/ETY soveltamisalaan.
- 34 Komissio toteaa, että työeläkejärjestelmä, johon laki 280/1966 kuuluu, on sinänsä lakisäteinen ja pakollinen, mutta sen mukaiset etuudet perustuvat yksinomaan virka- tai työsuhteeseen.

- 35 Komissio esittää, että vaikka suomalaisen työeläkejärjestelmän peruseriaatteet ovat samanlaiset kaikkien työntekijöiden osalta tehtävistä ja ammattialasta riippumatta, se ei kuitenkaan ole riittävä peruste poiketa yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, jonka mukaan keskeinen arviointiperuste sen ratkaisemiseksi, onko kyseessä perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettu palkka, on se, onko eläke maksettu työntekijälle sillä perusteella, että hän on ollut julkisen tai yksityisen työnantajan palveluksessa.
- 36 Niinpä komissio katsoo, että nyt käsiteltävänä oleva asia on olennaisilta kohdiltaan rinnastettavissa edellä mainitun asian Beune olennaisiin kohtiin. Lain 280/1966 mukaisen eläkejärjestelmän eläke-etuuksia on näin ollen pidettävä perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettuna palkkana tai korvauksena.
- 37 Komissio esittää kuitenkin, että asiassa on syytä kiinnittää huomiota Barber-pöytäkirjaan. Komissio katsoo, että niiden jäsenvaltioiden osalta, jotka ovat liittyneet Euroopan unioniin 17.5.1990 jälkeen ja jotka olivat Euroopan talousalueesta 2 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3) osapuolia 1.1.1994, pöytäkirjan mukaisen päivämäärän on käytännössä ja nyt esillä olevassa yksittäistapauksessa katsottava tarkoittavan päivämäärää 1.1.1994. Komission mukaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on määrittellä, miten kansallista lakia voidaan soveltaa sellaista työntekijää koskevassa tilanteessa, jonka virka- tai työsuhde on jatkunut yhdenjaksoisesti ennen ja jälkeen Barber-pöytäkirjassa mainitun päivämäärän.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 38 Vakuutusosoikeus tiedustelee kysymyksellään, kuuluuko lain 280/1966 nojalla maksettujen eläkkeiden kaltainen eläke perustamissopimuksen 119 artiklan vai direktiivin 79/7/ETY soveltamisalaan.

- 39 Aluksi on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan suoraan lakiin perustuvat sosiaaliturvajärjestelmät tai -etuudet, erityisesti eläkkeet, eivät kuulu palkan käsitteen piiriin, sellaisena kuin tämä käsite on rajattu perustamissopimuksen 119 artiklassa (asia C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990, Kok. 1990, s. I-1889, Kok. Ep. X, s. 425, 22 kohta; em. asia Beune, tuomion 44 kohta ja asia C-50/99, Podesta, tuomio 25.5.2000, Kok. 2000, s. I-4039, 24 kohta).
- 40 Sitä vastoin etuudet sellaisesta eläkejärjestelmästä, josta myönnettävä eläke pääasiallisesti määräytyy asianomaisen henkilön tekemän työn perusteella, liittyvät kyseisen henkilön saamaan palkkaan ja kuuluvat perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan (ks. vastaavasti mm. asia 170/84, Bilka, tuomio 13.5.1986, Kok. 1986, s. 1607, Kok. Ep. VIII, s. 607, 22 kohta; em. asia Barber, tuomion 28 kohta; em. asia Beune, tuomion 46 kohta; yhdistetyt asiat C-234/96 ja C-235/96, Deutsche Telekom, tuomio 10.2.2000, Kok. 2000, s. I-799, 32 kohta ja em. asia Podesta, tuomion 25 kohta).
- 41 On huomattava, että pääasiassa kyseessä olevasta eläkejärjestelmästä säädetään suoraan lailla. Vaikka tämä seikka epäilemättä on merkki siitä, että järjestelmästä suoritettavat etuudet ovat sosiaaliturvaetuuksia (ks. mm. asia 80/70, Defrenne, tuomio 25.5.1971, Kok. 1971, s. 445, Kok. Ep. I, s. 571, 7 ja 8 kohta ja asia C-109/91, Ten Oever, tuomio 6.10.1993, Kok. 1993, s. I-4879, Kok. Ep. XIV, s. I-375, 9 kohta), se ei yksinään riitä sulkemaan tällaista järjestelmää perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle (ks. mm. em. asia Beune, tuomion 26 kohta).
- 42 Sama koskee Suomen hallituksen väitettä, jonka mukaan pääasiassa kyseessä olevan eläkejärjestelmän yleisyys ja pakollisuus ei vastaa ammatillisen eläkejärjestelmän tai lisäeläkejärjestelmän ominaispiirteitä. Se seikka, että erityisestä eläkejärjestelmästä, kuten lailla 280/1966 valtion virkamiehiä ja muita työntekijöitä varten säädetystä järjestelmästä, säädetään eläkejärjestelmiä koskevassa yleisessä ja yhteensovitetussa lainsäädännössä, jonka tarkoituksena on taata erityisesti se, ettei työsuhteessa tapahtuvat muutokset keskeytä eläkeoikeuksien karttumista, ei nimittäin riitä sulkemaan tällaisesta järjestelmästä maksettavia eläke-etuuksia perustamissopimuksen 119 artiklan ulkopuolelle. Tämän määráyksen sovellettavuus eläke-etuuksiin ei myöskään mitenkään edellytä sitä, että eläke täydentäisi lakisääteisen sosiaaliturvajärjestelmän nojalla maksettavaa

eläkettä (em. asia Beune, tuomion 37 kohta ja asia C-366/99, Griesmar, tuomio 29.11.2001, Kok. 2001, I-9383, 37 kohta).

- 43 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että lailla 280/1966 säädetyin kaltaisen eläkejärjestelmän rahoitus- ja hallinnointitavat eivät myöskään ole ratkaisevia arvioitaessa, kuuluuko kyseinen järjestelmä perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan (em. asia Beune, tuomion 38 kohta ja em. asia Griesmar, tuomion 37 kohta).
- 44 Yhteisöjen tuomioistuin on nimittäin asiassa Beune antamansa tuomion 43 kohdassa ja asiassa Griesmar antamansa tuomion 28 kohdassa todennut, että niistä arviointiperusteista, jotka se oli sen arvioitavaksi saatettujen tilanteiden osalta ottanut huomioon eläkejärjestelmän luokitteluksi, ainoa arviointiperuste, jota voidaan pitää ratkaisevana, on se, maksetaanko eläke työntekijälle hänen ja hänen entisen työnantajansa välisen työsuhteen perusteella, mikä on itse perustamissopimuksen 119 artiklan sanamuotoon perustuva työtä tai tehtävää koskeva arviointiperuste.
- 45 Arvioitaessa sitä, kuuluuko eläke perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan, oikeuskäytännössä on näin ollen käytetty ratkaisevana arviointiperusteena työsuhteen ja eläke-etuuden välisen yhteyden olemassaoloa ilman, että eläke-etuusjärjestelmän rakenteiden olisi katsottu olevan ratkaisevia. Se seikka, että lailla 280/1966 säädetty eläkejärjestelmä on osa yhteensovitettua järjestelmää, jossa vakuutetun kokonaiseläke muodostuu hänen koko työhistoriansa työskentelystä tehtävästä tai toimi-alasta riippumatta, ja se, että tämä järjestelmä on ilmoitettu asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalaan kuuluvaksi, eivät yksinään voi estää perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamista, koska eläke-etuus liittyy työsuhteeseen ja koska valtio näin ollen maksaa sen työnantajana.
- 46 Tätä arviointiperustetta ei tosin voida pitää yksinomaisena, koska lakisääteisistä sosiaaliturvajärjestelmistä maksetuissa eläkkeissä voidaan ottaa huomioon työstä

maksettu palkka kokonaan tai osittain (em. asia Beune, tuomion 44 kohta ja em. asia Griesmar, tuomion 29 kohta).

47 Kuitenkaan sellaiset sosiaalipoliittiset, valtionhallintoon liittyvät tai eettiset näkökohdat tai edes budjettiin liittyvät perusteet, jotka ovat vaikuttaneet tai voineet vaikuttaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen järjestelmään, kun kansallinen lainsäätävä on siitä säätänyt, eivät voi olla ratkaisevia, jos eläke koskee ainoastaan erityistä työntekijäryhmää, jos se myönnetään suoraan palveluksesaoloajan perusteella ja jos sen suuruus lasketaan virkamiehen viimeisen palkan perusteella. Julkisen työnantajan maksama eläke on siten kokonaisuudessaan rinnastettavissa yksityisen työnantajan entisille työntekijöilleen maksamaan eläkkeeseen (em. asia Beune, tuomion 45 kohta ja em. asia Griesmar, tuomion 30 kohta). Näin ollen on tarkasteltava, täyttääkö lain 280/1966 nojalla maksetun kaltainen eläke nämä kolme edellytystä.

48 Tältä osin on ensiksi korostettava, että yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa Griesmar antamansa tuomion 31 kohdassa jo todennut, että pääasiassa kyseessä olevan järjestelmän kaltaiseen järjestelmään kuuluvien virkamiesten on katsottava muodostavan erityisen työntekijäryhmän. He nimittäin eroavat jonkin yrityksen, yritysten yhteenliittymän, talouselämän jonkin alan tai yhden tai useamman ammattiryhmän työntekijöistä vain sellaisten heille ominaisten erityispiirteiden perusteella, jotka säätelevät heidän palvelussuhdettaan valtioon, muihin julkisyhteisöihin tai julkisiin työnantajiin nähden.

49 Vaikka laissa 280/1966 säädetty eläkejärjestelmä otettiin käyttöön kaikille valtion työntekijöille, on täsmennettävä, että oikeus saada siinä säädettyjä etuuksia liittyy eroamisikiin, joita on erikseen vahvistettu tiettyyn ryhmiin kuuluville virkamiehille, kuten esimerkiksi puolustusvoimien värvätyille, ja jotka ovat erilaisia kuin kyseisessä laissa säädetyn yleisen eläkejärjestelmän eroamisiät. Jos yhteisöjen tuomioistuin on katsonut kaikki virkamiehet kattavan ryhmän muodostavan erityisen työntekijäryhmän, Suomen puolustusvoimien palveluksessa olevien värvättyjen, jotka poikkeavat muista valtion työntekijöistä, on sitä suuremmalla syyllä katsottava muodostavan erityisen työntekijäryhmän.

- 50 Toiseksi on korostettava sen arviointiperusteen osalta, jonka mukaan eläkkeen on suoraan perustuttava palvelusaikaan, että henkilöllä on oikeus lain 280/1966 nojalla maksettavaan eläkkeeseen vain, jos hän on valtioon virka- tai työsuhteessa. Lisäksi eroamisikä, jolloin virkamiehen on erottava virastaan ja jonka täyttymisen jälkeen hänellä on oikeus eläke-etuuksiin, määräytyy nyt esillä olevassa tapauksessa suoraan palvelusvuosien perusteella. Kyseisen lain nojalla maksetun eläkkeen suuruus määräytyy työntekijän palvelussuhteen pituuden perusteella.
- 51 Kolmanneksi on korostettava etuuksien suuruuden osalta, että lain 280/1966 nojalla maksetut eläke-etuudet lasketaan eläkkeelle jäämistä välittömästi edeltävien muutamien vuosien pituisen rajatun ajanjakson aikana ansaittujen palkkojen keskiarvon perusteella. Tällainen laskentaperuste vastaa olennaisilta osiltaan sitä arviointiperustetta, jota yhteisöjen tuomioistuin on käyttänyt edellä mainituissa asioissa Beune ja Griesmar antamissaan tuomioissa ja jonka mukaan eläkkeen määrä lasketaan virkamiehen viimeisen palkan perusteella.
- 52 Edellä esitetystä seuraa, että lailla 280/1966 säädetyn kaltaisesta järjestelmästä maksettu eläke täyttää ne kolme arviointiperustetta, jotka koskevat palvelussuhdetta, jota yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainituissa asioissa Beune ja Griesmar antamissaan tuomiossa pitänyt ratkaisevana luokiteltaessa virkamiesten eläkejärjestelmästä myönnettäviä etuuksia perustamissopimuksen 119 artiklan kannalta.
- 53 Lisäksi on huomautettava, että perustamissopimuksen 119 artiklassa kielletään kaikki sukupuoleen perustuva mies- ja naispuolisten työntekijöiden syrjintä palkkauksessa riippumatta siitä, millaisesta järjestelystä naisten ja miesten erilainen kohtelu johtuu. Näin ollen se, että samanlaisissa tai toisiinsa rinnastettavissa olevissa tilanteissa oleville työntekijöille asetetaan erilainen sukupuolen perusteella määräytyvä ikää koskeva edellytys työskentelyn perusteella maksettavien eläkkeiden saamiseksi, on ristiriidassa perustamissopimuksen 119 artiklan kanssa (ks. vastaavasti em. asia Barber, tuomion 32 kohta).

- 54 Kun lisäksi otetaan huomioon, että pääasiassa on kyse työskentelyjaksoista, jotka sekä edeltävät että seuraavat Suomen tasavallan liittymistä Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unioniin, on korostettava, että periaate, jonka mukaan miesten ja naisten on saatava samaa palkkaa samasta työstä, on soveltunut kyseiseen jäsenvaltioon 1.1.1994 lähtien kyseisen sopimuksen 69 artiklan nojalla. Kyseisen sopimuksen 6 artiklan nojalla 69 artiklaa on tulkittava edellä mainitussa asiassa Barber annetun tuomion valossa siltä osin kuin kyse on 69 artiklan ajallisesta sovellettavuudesta pääasiassa kyseessä olevan eläkejärjestelmän kaltaiseen eläkejärjestelmään.
- 55 Tästä seuraa, että kun kyse on Suomen tasavallasta, miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteeseen ei voida vedota päivämäärää 1.1.1994 edeltäviin työskentelykausiin liittyvien eläke-etuuksien saamiseksi.
- 56 Kaiken edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että lain 280/1966 nojalla maksetun kaltainen eläke kuuluu perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 57 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Suomen hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut vakuutusosoikeuden 18.1.2000 tekemällään välipäätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Valtion eläkelain (280/1966), sellaisena kuin se on muutettuna lailla 638/1994, nojalla maksetun eläkkeen kaltainen eläke kuuluu EY:n perustamissopimuksen 119 artiklan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) soveltamisalaan.

Jann

von Bahr

Edward

Wathelet

Timmermans

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä syyskuuta 2002.

R. Grass

P. Jann

kirjaaja

viidennen jaoston puheenjohtaja